

Lublin, dnia 16 maja 2024 r.

Dr hab. Jarosław Kostrubiec, prof. UMCS
Instytut Nauk Prawnych
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej **mgr Magdaleny Maj**

p.t.

*Ochrona granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Federalną Niemiec
po roku 1990. Studium polityczno-prawne*

Wrocław 2023, ss. 515

napisanej pod kierunkiem dr. hab. Radosława Antonowa

I. Podstawa prawna

- Art. 14 ust. 2 pkt 2 oraz art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 ze zm.)

- Art. 179 ust. 2-3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669 ze zm.)
- Uchwała z dnia 13 listopada 2023 r. Rady Dyscyplin Naukowych Nauki Prawne oraz Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Wrocławskiego

II. Uzasadnienie wyboru tematu rozprawy doktorskiej

Wybór przez Doktorantkę tematu rozprawy doktorskiej pt. *Ochrona granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Federalną Niemiec po roku 1990. Studium polityczno-prawne* uważam za godny dociekań badawczych i niezwykle trafny, ze względu na jego aktualność i wagę. Argumentów jest bardzo wiele, wskazując chociażby na kryzysy migracyjne, wojnę z terroryzmem, nielegalny przewóz osób czy towarów. Oryginalne jest pluralistyczne ujęcie przez Autorkę tytułowego zagadnienia. Problem ochrony granic ma bowiem charakter interdyscyplinarny, który można badać nie tylko w ramach dyscypliny nauki prawne, lecz także nauk o polityce i administracji, nauki o bezpieczeństwie czy historii. Dlatego podejście Doktorantki do zagadnienia ochrony granicy nie tylko w ujęciu statycznym, lecz także dynamicznym, w szczególności jako proces kształtowany przez współpracę z państwem sąsiednim, jest zabiegiem cennym, a w tym konkretnym przypadku bardzo udanym. W moim przekonaniu podejście wielopłaszczyznowe, a tym samym podejmowanie niełatwych problemów badawczych, zasługuje zawsze na aprobatę.

Z tego względu uważam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska świadczy o umiejętności dokonania przez Doktorantkę wyboru ważnego naukowo przedmiotu badań, stanowiącego bardzo udaną próbę opracowania problemu badawczego, który jest istotny i przyczynia się do wypełnienia luki poznawczej, na którą Autorka sama wskazuje i dobrze uzasadnia.

III. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

3.1. Konstrukcja rozprawy doktorskiej

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii, w ramach której wyodrębniono: akty prawne z podziałem na prawo krajowe i międzynarodowe, prawo unijne, niemieckie oraz orzecznictwo; interpelacje poselskie, zapytania i odpowiedzi; literaturę, jak również wykaz innych wykorzystanych materiałów.

Wstęp zawiera wszystkie niezbędne elementy właściwe rozprawom doktorskim. W moim przekonaniu ta część pracy jest wręcz wzorcowa. Doktorantka bardzo dobrze uzasadniła wybór tematu dla swoich badań, określiła cele pracy, sformułowała pytania badawcze (główne i szczegółowe), postawiła tezy, które zamierzała zweryfikować w pracy oraz określiła metody badawcze. W uwagach wstępnych znalazła się bardzo szczegółowa i rozbudowana prezentacja treści poszczególnych rozdziałów rozprawy. Widać, że Autorka „panuje” nad każdym rozdziałem swojej dysertacji, która mimo dużej objętości jest spójna i logiczna w każdej części.

Rozdział I pt. *Border Studies i „teoria” granicy* jest nie tylko interesujący poznawczo, ale stanowi konieczną część recenzowanej rozprawy. Bez określenia w szczególności przedmiotu studiów granicznych i wskazania swoistego paradygmatu badawczego w tym zakresie czy pokazania wielowymiarowości pojęcia granicy, realizacja celu pracy byłaby bardzo trudna, a wręcz niemożliwa ze względu na interdyscyplinarność przedmiotu podjętych badań. Ta część rozprawy tworzy wspólny mianownik dla dyskursu prowadzonego przez mgr Magdalenę Maj w kolejnych częściach pracy. Mimo, że mogłoby się wydawać, że rozdział pierwszy zawiera elementy, które są właściwe dla rozważań wstępnych, jak m.in. stan badań lub ustalenia pojęciowe, dobrze się stało, że Doktorantka ujęła je w ramy odrębnego rozdziału. Rozdział I zasadniczo składa się z trzech podrozdziałów. Wydaje się więc, że podrozdział „Studia graniczne” powinien zostać oznaczony jako 1.1. zamiast 1.1.1.

Rozdział II pt. *Zachodnia granica Polski w świetle umów i traktatów granicznych w latach 1945-1992* stanowi swego rodzaju część historyczną rozprawy. Przedstawienie ewolucji prawnej i wskazanie faktów, które determinowały przebieg granicy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec stanowią istotną część pracy w

kontekście weryfikacji postawionych tez badawczych. Przyjęcie kryterium chronologicznego pozwoliło Autorce w sposób klarowny przedstawić kolejne akty określające przebieg granicy polsko-niemieckiej. Wyznaczają one zasadniczo treść poszczególnych podrozdziałów rozdziału drugiego.

Rozdział III pt. *Ochrona i bezpieczeństwo granic. Zagrożenia bezpieczeństwa na pograniczu polsko-niemieckim* stanowi egzemplifikację tytułowego zagadnienia z punktu widzenia przede wszystkim nauk o bezpieczeństwie. Doktorantka umiejętnie wyodrębniła zakresy tematyczne poszczególnych podrozdziałów, tworząc niejako dwa główne obszary rozważań. Ujęto w nich zagadnienie bezpieczeństwa granic jako przedmiotu badań oraz ewolucję systemów ochrony granicy, obejmującą okres od tradycyjnych murów granicznych po czasy tzw. granic inteligentnych. Określono systemowe podejścia do ochrony granicy oraz podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo granic państwa polskiego, ze szczególnym uwzględnieniem statusu Straży Granicznej. Niejako drugą część analizy w ramach rozdziału III tworzą rozważania dotyczące zagrożeń bezpieczeństwa stref przygranicznych. Wyróżnione przez Doktorantkę główne grupy zagrożeń, które występują na pograniczu polsko-niemieckim, takie jak nielegalna migracja, działalność przestępcza oraz zagrożenia związane ze środowiskiem naturalnym, wyznaczają logiczną sekwencję kolejnych podrozdziałów tej części dysertacji.

Rozdział IV pt. *Współpraca w zakresie bezpieczeństwa na pograniczu polsko-niemieckim* składa się z dziewięciu podrozdziałów, dla których słowem kluczowym jest pojęcie współpracy. Poszczególne części pracy tworzą spójną i logiczną całość, w ramach których Doktorantka podjęła rozważania na temat współpracy międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy transgranicznej oraz określeniem jej poziomów. Dalsze części pracy stanowią o modelu bezpieczeństwa kooperacyjnego, międzynarodowej współpracy służb w zakresie bezpieczeństwa, a następnie już współpracy między polskimi i niemieckimi służbami granicznymi. W kolejnym podrozdziale wskazano różnice strukturalno-organizacyjne służb granicznych Polski i Niemiec oraz podstawy prawne współpracy obu państw w zakresie bezpieczeństwa granic. Ostatnie trzy podrozdziały stanowią charakterystykę form współpracy służb w ujęciu umowy bilateralnej oraz prawa

Unii Europejskiej, prognozy dotyczące współpracy służb w przyszłości oraz rozważania na temat innych umów w przedmiocie współpracy służb w zakresie bezpieczeństwa, a mianowicie dotyczących zwalczania klęsk i katastrof żywiołowych oraz ratownictwa medycznego. Jak widać z powyższego, Doktorantka jest konsekwentna w kreowaniu konstrukcji rozdziału IV. Można w nim bowiem wyróżnić, tak jak w przypadku rozdziału III swego rodzaju dwie części, z których pierwsza obejmuje rozważania natury ogólnej w sferze współpracy granicznej w zakresie bezpieczeństwa. Druga z kolei dotyczy już różnych aspektów i form współpracy na pograniczu polsko-niemieckim.

Rozdział V rozprawy pt. *Granice w dobie pandemii COVID-19* tworzy dwanaście podrozdziałów. Ich treść dowodzi powrotu do badań na granicami, które mogą być traktowane jako instrument służący walce z pandemią. Osiem podrozdziałów poświęcono m.in. samej pandemii i związanym z nią zjawiskiem reborderyzacji, jak również kwarantannie granicznej oraz zamykaniu granic w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa. Cztery ostatnie podrozdziały stanowią rozważania, które odnoszą się już do samej granicy Polski i Niemiec w dobie pandemii COVID-19, gdzie Autorka analizuje podstawy prawne dotyczące przywracania kontroli granicznych i odbycia kwarantanny w związku z przekroczeniem granicy, jak również opisuje sytuację oraz skutki pandemii dla społeczności pogranicza polsko-niemieckiego.

Wysoko oceniam zakończenie rozprawy. Jest ono spójne i nie budzi wątpliwości. Doktorantka na kilkunastu stronach udzieliła odpowiedzi na sformułowane we wstępie, zarówno główne, jak i szczegółowe pytania badawcze oraz pozytywnie zweryfikowała postawione tezy.

Systematyka bibliografii jest poprawna. Pewne uwagi natury redakcyjnej zostały podniesione w pkt. 3.4.

Podsumowując należy stwierdzić, że przyjęta przez Doktorantkę konstrukcja rozprawy doktorskiej jest poprawna. Układ pracy nie budzi zastrzeżeń i jest adekwatny do tematu oraz celu rozprawy. Poszczególne elementy rozprawy są spójne, a narracja logiczna, co świadczy o wysokim poziomie erudycji Doktorantki.

3.2. Ocena merytoryczna problemu badawczego przedstawionego w rozprawie doktorskiej

Głównym celem recenzowanej pracy doktorskiej było w szczególności określenie i interpretacja korelacji między zjawiskami granicznymi a ochroną granicy. Tym samym należało określić zależności między ochroną granicy a współpracą międzynarodową oraz zidentyfikować zagrożenia, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo granic. Niezbędne okazało się także określenie mechanizmu przyczynowego między bezpieczeństwem granic i procesami granicznymi a prawnymi warunkami ich ochrony. Cel podjętych rozważań w wymiarze szczegółowym odniesiono do granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Federalną Niemiec.

Biorąc pod uwagę powyższe, Doktorantka dokonała weryfikacji następujących tez badawczych: 1) Ochrona granicy państwowej jest procesem dynamicznym i podlega ciągłej ewolucji; 2) Ochrona granicy polsko-niemieckiej oparta jest na współpracy sąsiedzkiej i będzie ewoluowała w stronę „inteligentnej granicy”; 3) Percepcja granicy polsko-niemieckiej wpływa na model jej ochrony.

Wskazane przez Doktorantkę cele badawcze i sformułowane tezy przełożyły się na wybór stosownych metod badawczych. W pracy wykorzystano dość szerokie spektrum metod, co było konieczne ze względu na interdyscyplinarny charakter dysertacji, a jednocześnie specyfikę przedmiotu badań, który jest związany z granicami i ich ochroną (*border studies*). Doktorantka korzystała z metody formalno-dogmatycznej, poruszając się swobodnie w zróżnicowanej normatywnie problematyce ochrony granicy w polskim i niemieckim systemie prawnym. Korzystano także z metody historycznej, która była niezbędna dla właściwej prezentacji problematyki zachodniej granicy Polski w kontekście umów i traktatów granicznych w latach 1945-1992. Autorka wskazała ponadto na „analityczne studia literatury naukowej z zakresu prawa, nauk społecznych oraz nauk politycznych” (s. 11). W tym względzie miałbym uwagę natury terminologicznej. W świetle rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych (Dz. U. poz. 2202 z późn. zm.),

nauki prawne oraz nauki o polityce i administracji mieszczą się w dziedzinie nauk społecznych. Z wypowiedzi Doktorantki wynika natomiast, że nauki społeczne tworzą osobną dyscyplinę. Jest to uwaga natury terminologicznej, niemająca znaczenia dla ogólnej bardzo wysokiej oceny recenzowanej dysertacji. Autorka zadeklarowała także przeprowadzenie badań prawnoporównawczych w sferze odpowiednich regulacji prawnych dotyczących ochrony granic w polskim i niemieckim systemie prawnym, co nie budzi moich wątpliwości. Niemniej jednak według mgr Magdaleny Maj, w tym obszarze „zastosowano mieszane metody komparatystyczne” (s. 11). Wydaje się, że to zagadnienie może stać się interesującym tematem do dyskusji podczas publicznej obrony, gdyż w moim przekonaniu wymaga ono szerszej refleksji. Wykorzystanie metod „funkcjonalnej”, „kontekstowej” oraz studium przypadku zostało w recenzowanej rozprawie doktorskiej dobrze uzasadnione i poprawnie przeprowadzone.

Zgadzam się z Doktorantką, że analiza problematyki ochrony granicy wymaga podejścia interdyscyplinarnego. Badacze zagadnień granicznych nie powinni zamykać się na egzegezę regulacji prawnych, lecz uwzględniać w swoich badaniach uwarunkowania polityczne i społeczne, które – jak wykazano w niniejszej pracy - decydują o kształcie ochrony granic. Powyższe założenie pozwoliło Autorce na udzielenie odpowiedzi na główne pytanie badawcze tj. jak kształtuje się spektrum ochrony granicy polsko-niemieckiej? Albowiem traktowanie granic jako zjawiska prawnego i społecznego, co nieco przypomina koncepcję badawczą Geорга Jellinka (1851-1911) w odniesieniu do państwa, pozwoliło Doktorantce na uchwycenie dynamiki badanego fenomenu i wykazania związku pomiędzy granicą a jej ochroną. Dlatego rozważania na temat „studiów nad granicami” i „teorii” granicy, które stanowią ośnowę rozdziału I tworzą w moim przekonaniu jedną z najbardziej inspirujących części recenzowanej dysertacji. Autorka znakomicie pokazała zmianę roli granic, które współcześnie nie funkcjonują wyłącznie jako bariery, lecz stają się źródłem dynamicznych procesów granicznych, kreując nowe instrumenty organizacyjno-prawne współpracy transgranicznej, które wspierają na przykład współpracę władz lokalnych lub regionalnych sąsiadujących obszarów przygranicznych.

Warto podkreślić, że również rozważania historyczne podjęte w rozdziale II nie tworzą schematycznej deskrypcji faktów, lecz pokazują ewolucję postrzegania granicy - od traktowania jej jako punktu spornego w stosunkach pomiędzy Polską i Niemcami do poziomu „dojrzałego sąsiedztwa”. Autorka bardzo dobrze ujęła w kontekście historycznym postępujący proces liberalizacji reżimu granicznego w relacjach polsko-niemieckich. Świadczy to o dojrzałości badawczej Doktorantki, która konsekwentnie realizuje wyznaczone we wstępie cele, co dowodzi, że żadna z części rozprawy nie jest przypadkowa, lecz służy weryfikacji przyjętych twierdzeń.

Rozdział III bardzo dobrze koreluje z pierwszą grupą szczegółowych pytań badawczych (s. 9), odnoszących się do rodzajów i skali zagrożeń. Identyfikacja zagrożeń pozwala na przyjęcie adekwatnego modelu zarządzania granicą, a tym samym opracowanie właściwej strategii działań prewencyjnych. Autorka identyfikując trzy podstawowe zagrożenia, wśród nich nielegalną migrację, działalność przestępczą oraz zagrożenia związane ze środowiskiem naturalnym, jednocześnie bardzo dobrze zobrazowała przebieg ewolucji w sferze podmiotowej dotyczącej bezpieczeństwa granicy polsko-niemieckiej. Mimo, że trudno jest jednoznacznie oszacować skalę dwóch pierwszych zagrożeń zidentyfikowanych przez Doktorantkę w odniesieniu do granicy polsko-niemieckiej, w pracy znalazły się bardzo interesujące i bogate zestawienia danych statystycznych (m.in.: s. 196-198; s. 216-219). Autorka umiejętnie pokazała związek pomiędzy identyfikacją zagrożeń bezpieczeństwa na pograniczu polsko-niemieckim a aparatem odpowiedzialnym za ochronę granicy. Niezależnie od dominującej roli Straży Granicznej w tym zakresie, znakomicie uchwyciła istotę konstrukcji wieloelementowego aparatu bezpieczeństwa, zawierając w pracy dogmatyczny opis zasad współpracy Straży Granicznej z Policją, Siłami Zbrojnymi, Służbą Celną oraz Centralnym Biurem Antykorupcyjnym.

Druga grupa szczegółowych pytań badawczych, które związane są z treścią rozdziału IV dysertacji, wskazuje, że granica jest zjawiskiem, które stymuluje określone zasady współpracy między państwami. Jest to najbardziej rozbudowana część rozprawy, a jednocześnie jedna z najciekawszych. Na ponad 100 stronach maszynopisu, mgr Magdalena Maj pokazała w sposób komplementarny współpracę w zakresie bezpieczeństwa na

pograniczu polsko-niemieckim, której analiza nie była łatwa, z uwagi na to, że odbywa się ona na wielu poziomach (centralnym, regionalnym i lokalnym). Doktorantka wskazała na wykształcenie się stosunkowo rozwiniętego modelu bezpieczeństwa kooperacyjnego. Jednocześnie wysunęła postulat wypracowania regionalnego modelu strategii bezpieczeństwa granicy polsko-niemieckiej, który polegałby na opracowaniu określonych rozwiązań dostosowanych do poszczególnych odcinków granicy, wyodrębnionych na przykład na podstawie funkcjonujących euroregionów. W pełni zgadzam się z mgr Magdaleną Maj, że priorytetem w budowaniu strategii bezpieczeństwa dla ochrony granicy Rzeczypospolitej powinna być współpraca transgraniczna. Stanowi ona gwarancję efektywnego zarządzania granicą, czego przykładem może być Transgraniczny Obszar Funkcjonalny będący instrumentem organizacyjno-prawnym polsko-litewskiej współpracy transgranicznej.

Ostatnia część pracy odnosi się do trzeciej grupy szczegółowych pytań badawczych, dowodząc, że ochrona granic jest niejednokrotnie związana z dynamiką wydarzeń zewnętrznych, czego koronnym przykładem była pandemia COVID-19. W okresie pandemii powszechnie regulowano poziom przenikalności granicy z wykorzystaniem procesu reborderingu. W przypadku granicy polsko-niemieckiej wykorzystano środki w formie kwarantanny, testowania, a następnie wymogu posiadania certyfikatu COVID. Interesującym wnioskiem wynikającym z tej części rozważań, było stwierdzenie, że skutki wywołane pandemią COVID-19, stały się stymulatorem do wypracowania odpowiedniej strategii prewencyjnej czy też nowych form współpracy.

W recenzji rozprawy doktorskiej nie sposób odnieść się do każdego analizowanego w niej wątku, tym bardziej, gdy tak jak w przypadku tej rozprawy jest ich wiele. Wszystkie moim zdaniem należą do interesujących, a przy tym inspirujących do dalszej dyskusji. Uważam, że dogłębna znajomość analizowanej problematyki przez Doktorantkę jest niewątpliwie widoczna w przedłożonej do recenzji dysertacji i daje możliwość oceny poprawności przeprowadzonych badań. Ponadto mgr Magdalena Maj prezentuje swoje własne autorskie stanowiska, co należy szczególnie docenić wobec często spotykanej wśród młodych uczonych praktyki asekurowania się poglądami innych twórców. Autorka

rozprawy wykazała się zasługującą na wyróżnienie znajomością przedmiotowej problematyki, przeprowadzając wielowątkowe, interdyscyplinarne oraz szerokie badania naukowe, które oceniam bardzo wysoko. Doktorantka jest konsekwentna w prowadzeniu wyводу naukowego, a jej praca jest logiczna w każdej części. Pod względem merytorycznym podjęty problem badawczy został przedstawiony przez mgr Magdalenę Maj na bardzo wysokim poziomie.

3.3. Dobór i wykorzystanie źródeł oraz literatury przedmiotu

Dokonany przez Doktorantkę wybór pozycji bibliograficznych przy tak zróżnicowanej problematyce badawczej świadczy o bardzo dobrej znajomości literatury i źródeł. Dowodzi umiejętności Doktorantki w przedmiocie selekcji materiałów, które są przydatne i niezbędne dla podjętego tematu rozważań. Niezwykle bogata i zróżnicowana bibliografia rozprawy zawiera liczne i istotne dla analizowanego zagadnienia pozycje bibliograficzne. Należy zwrócić uwagę, że rozprawa opiera się na 664 pozycjach samej tylko literatury, niezależnie od aktów prawnych (142 pozycje), orzecznictwa, interpelacji poselskich, czy też innych materiałów, w szczególności stron internetowych, raportów i treści posiedzeń komisji (284 pozycje). Wszystkie elementy bibliografii zostały wyselekcjonowane w sposób rozważny i staranny.

Należy podkreślić i szczególnie docenić fakt, że recenzowana rozprawa doktorska opiera się nie tylko na literaturze polskiej, lecz także niemieckiej i anglojęzycznej. W aspekcie językowym nie było to zadanie łatwe, biorąc pod uwagę zróżnicowaną podstawę bibliograficzną rozprawy. Dlatego chciałbym wyraźnie docenić ten fakt. Prowadząc swego czasu badania nad doktryną Geорга Jellinka, opierając się na niemieckojęzycznej literaturze i źródłach, wysiłek Doktorantki w tym zakresie doskonale rozumiem i szczególnie doceniam.

3.4. Strona językowa i redakcyjna rozprawy doktorskiej

Strona warsztatowa recenzowanej rozprawy doktorskiej nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka bardzo starannie przygotowała dysertację od strony formalnej. Na uznanie zasługuje przejrzystość spisu treści, który w mojej ocenie jest szczegółowy, precyzyjny i dobrze przemyślany. Przypisy i bibliografia zostały sporządzone prawidłowo. Sugerowałbym jedynie nadanie odrębnej numeracji dla orzecznictwa w ramach bibliografii. Przyjęta w pracy konwencja sugeruje bowiem, że orzecznictwo stanowi część aktów prawnych, a są to przecież akty stosowania prawa. W części bibliografii dotyczącej aktów prawnych lepszym pod względem językowym byłoby także użycie moim zdaniem mianownictwa: „Akty prawa krajowego”; „Akty prawa międzynarodowego”; „Akty Prawa Unii Europejskiej”, zamiast określić: „Prawo krajowe”; „Prawo międzynarodowe” czy też „Praw unijne”. Oczywiście wykorzystane przez Doktorantkę „skrótowe myślowe” są zrozumiałe. Wydaje się jednak, że prawnicy powinni zawsze dążyć do pewnej precyzji językowej w ramach języka prawnego i prawniczego.

Strona językowa rozprawy, poza uwagą, o której była mowa wyżej nie budzi zastrzeżeń. Praca została napisana w bardzo dobrym stylu, który czyni lekturę tekstu jeszcze bardziej zajmującą. Korekta językowa tekstu została przeprowadzana również na wysokim poziomie. Zdarzają się nieliczne błędy językowe. Przykładowo na stronie 11 Autorka pisze: „Z racji zróżnicowanych zagadnień opisanych w pracy stosowana była metoda w rozdziale drugim wykorzystana została również metoda historyczna”. Na stronie 460 pojawia się niepotrzebnie słowo „literatura”. Warto byłoby także ujednoczyć rodzaj czcionki użytej w przypisach z tą, którą został napisany tekst główny. Biorąc jednak pod uwagę objętość pracy (515 stron maszynopisu), wskazane wyżej drobne błędy natury redakcyjno-językowej nie mają żadnego wpływu na moją bardzo wysoką ocenę rozprawy doktorskiej, a ich celem jest jedynie zwrócenie na nie uwagi pod kątem ewentualnej publikacji niniejszego opracowania jako monografii, do czego gorąco zachęcam Doktorantkę. Nie ma bowiem na rynku wydawniczym pozycji, które traktowałyby problematykę ochrony granicy Rzeczypospolitej

Polskiej z Republiką Federalną Niemiec po roku 1990 w tak oryginalny sposób, jak uczyniła to Autorka, o czym była już mowa w drugiej części recenzji.

IV. Wniosek końcowy

Stwierdzam, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Magdaleny Maj pt. *Ochrona granicy Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Federalną Niemiec po roku 1990. Studium polityczno-prawne*, Wrocław 2023, ss. 515, nie budzi w mojej ocenie żadnych zastrzeżeń, zarówno odnośnie do strony metodologicznej, jak i merytorycznej. Dysertacja została napisana na bardzo wysokim poziomie naukowym, a warsztat redakcyjny i językowy nie budzi wątpliwości.

W związku z powyższym uważam, że recenzowana praca odpowiada warunkom stawianym rozprawom doktorskim przewidzianym przez ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (t. jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.), w tym wymagania wynikające z art. 13 ust. 1 tej ustawy, stanowi bowiem oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dyscyplinie nauki prawne, świadczy także o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z uwagi na wysoki poziom merytoryczny rozprawy doktorskiej Pani mgr Magdaleny Maj z pełnym przekonaniem wnoszę o jej wyróżnienie.

dr hab. Jarosław Kostrubiec, prof. UMCS

